

mely műsor akkor óriási népszerűségnek örvendett. Ne feledjük, a hangfelvétel idején – csupán néhány héttel vagyunk azon túl, amikor, Pozsgai Imre kiveri a biztosítékot az „elvtársaknál”, mert 1989. január 28-án 56-ot nem ellenforradalomnak, hanem népfelkelésnek meri nevezni a rádióban. A felvétel 1989. április 9-én „Szűcs István: „Tartsatok ki fiúk, és énekeljete!” – címmel elhangzott a rádióban⁴, ami egy gátat szakított át, mert ezt követően sorra, és megállíthatatlanul jelentek meg, szerte az országban az 1956-os forradalmi eseményekről szóló visszaemlékezések. Nyilvánosságra került az addig titkolt, vagy csak szamizdat irodalomból ismert, testet-lelket pusztító hatalmas terror gépezet, amit a Forradalom leverése után, egészen 1989-ig működtetett még a kommunista hatalom.

Két dokumentumfilm is készült az 1956-os veszprémi eseményekről. Az első 1994-ben, Kiss Róbert rendező munkája: *Emlék élnek, holtnak* címmel jelent meg. Ez a 83 perces dokumentumfilm két szalon fut. Az élő: Szűcs István, a holt: Dr. Brusznai Árpád, középiskolai tanár, a forradalom kivégzett mártírja, akit méltóképpen, özvegye Honti Ilonka néni képviselt, aztán persze megszólalt a többi résztvevő is, szép számmal. Tudva lévő, hogy Dr. Brusznai Árpád halálos ítélete Pap Jánosnak, az MSZMP Veszprém megyei nagyhatalmú titkárnak személyes, cselekvő közreműködésének volt „köszönhető”. A sors furcsa fintora, vagy inkább igazságos működésének köszönhetően, a dokumentumfilm azokkal a képkockákkal fejeződik be, miszerint a MTV híradójának műsorvezetője bejelenti, „... a mai napon Papp János saját otthonában, saját löfölgéverével öngyilkosságot követett el...”

A másik, 2003-ban, Oláh Gábor rendező filmje: *Rekonstrukció* címmel készült, amely az események kronológiája mellett a Szovjetunióba elhurcolt főként veszprémi egyetemisták visszaemlékezéséről szól. Sajnos egyik film sem érhető el az interneten, viszont a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban, az oktatási céllal vetíthető filmek között megtalálhatóak⁵. A veszprémi, ma is élő Mészáros Gyula sok időt töltött az irattárakban, hatalmas feltáró, kutató mun-

kát végzett, és több könyvet is kiadott ebben a témában.

A Szűcs Istvánnal kapcsolatos forradalmi emlékek sorát zárja az „Életmentő Puskin vers” nem mindennapi története. A Veszprémből indított, egyetemistákkal megtelt teherautó begördül a dunaföldvári szovjet laktanyába, ahol egy csoport fiút a laktanya falához terelnek. Néhány méterre, velük szemben felsorakozott a kivégzésükre odarendelt géppisztolyos egység. Pár méterre a laktanya parancsnoka és néhány tiszt áll. Mielőtt azonban a tüzet elrendelő vezényszó elhangzott volna, szokatlan dolog történt. A kivégzendő ifjak közül Szűcs István, az akkor 21 esztendő, negyedéves vegyész-mérnökhallgató kilépett, és hibátlanul, oroszul elkezdte szavalni Puskin, egyik legismertebb versét: Üzenet Szibériába. A vers a 19. század elején Szibériába, kényszermunkára száműzött, a cári önkény ellen küzdő dekabrista mozgalom mártírjait biztatja kitartásra, mert nemsokára eljön a szabadság: „Szibéria vaksi bányá/Elszánt erők meg ne törje!/Az áldozat nem volt hiába:/Már érik példátok gyümölcse.”

A kivégző osztag tagjai elképedtek, hiszen a bevetés előtti eligazításon, egy meg nem nevezett ország, lázadó, kegyetlen, fasiszta banditái ellen indították őket harcra. Úgy döntöttek, nem tapadhat az ő kezeikhez ezen ifjak vére, mossák kezeiket, vigyék a fiúkat tovább! A kivégzés elmaradt!

Ezt a történetet, több évtizeddel később a Szegeden élő Fenyvesi István irodalomtörténész, Zaira Valentynova oggyesszai történész professzorasszonytól így ismerte meg: „A ma már nem élő unokaöcsém, 1956-ban egy dunántúli laktanyában szolgált, és egy különös történet mesélt nekünk. Fiatalok egy csoportját készültek kivégezni, amikor egyikőjük kiállt a sorból és Puskin verset kezdett szavalni oroszul, mire is a sortűz elmaradt, a fiúkat tovább szállították a Szovjetunióba.” Az oggyesszai látogatás után Fenyvesi István rövid és szerencsés kutató munka után telefonon felhívta Szűcs Istvánt, hogy elmondja: több ezer kilométerre tőlünk több évtizeddel a történetek után is, színhagyomány útján terjedő történetként tartják számon a hajdani rendhagyó tettet. A Forradalom ötvenedik évforduló-

jára 2006-ban megjelent Fenyvesi István: *Belénk sajdult Odessza c. könyve*⁶, ami egy művelődéstörténeti könyv, ennek ellenére a szerző döntése alapján belekerült ez a történet, „Puskin közbeszó!” című fejezettel.

A forradalom leverése után így aztán „csak” deportálták a Szovjetunióba és kizárták az ország összes egyeteméről. Erről a korszakról egy interjúban⁷⁷ így számolt be: „November 7-én a szovjet belügyi szervek összegyűjtötték az egyetem és a város fiatalságának egy részét, emlékeztetem szerint összesen talán 112 emberről van szó, és ismeretlen céllal deportáltak minket a Szovjetunióba. ...Később, amikor minket a Szovjetunióból hazahoztak, majd amikor több egymást követő időpontban letartóztattak bennünket, ...én megúsztam a győri katonai bírósági pert és az elítéltetést, mert korábban engem a (Polynszki Károly) dékán úr elhelyezett segéd munkásként egy Pest környéki gyárba. ...egy idő után a győri katonai bíróság elejtette ellenem a vádat, mert nem tudtak engem megtalálni, és arra gondoltak, hogy disszidáltam. Amikor magam önként jelentkeztem tanúnak a Dr. Brusznai perben, akkor abban a pillanatban elrendelték a letartóztatásomat, de mintegy hat-nyolc órával később szabadlábra is helyeztek, és mondták, hogy tűnjek el, lehetőség szerint még az országból is. Tudniillik a tárgyalás előtt már készen volt a per, és akkor én már nem fértem bele...”

Tanulmányait végül 1963-ban fejezhet be. A forradalomban való részvételért, és annak egy pillanatig sem történő tagadásáért viselnie kellett, és büszkén viselte is, a kommunista rendszer bélyegét. Mindig élt benne a remény, hogy nem volt hiába az 1956-os forradalomban, a szeretett Hazáért elhullatott sok-sok ifjú vére.

S több mint 30 évvel a forradalom után Szűcs Pista ismét harcra indult. A forradalmár szív lángolt fel benne, – amikor feleségével együtt ott volt Lakitelken, 1987 szeptemberében, a Lezsák Sándor kertjében felállított sátorban, majd a százhalombattai rendszerváltó MDF megalakításakor, és annak aktív működtetésekor. A százhalombattai MDF elsőprő erejű győzelmet aratott, Százhalombattának két jobboldali, MDF-es képviselője lehetett jelen az